

Kritika Hobbesovy politické filosofie u Josepha Vialatoux* O příčinách totalitarismu ve XX. století

Jan Koblížek

V podzimním čísle *Studia theologica* 2018¹ jsme se pokusili představit myšlenkový proud sociálního katolicismu ve Francii, který se rozvíjel především v první polovině dvacátého století, a zvláště jednoho z jeho významných myslitelů – lyonského filosofa Josepha Vialatoux. Po úvodní stati o životě a díle tohoto autora jsme se ve zmiňovaném čísle zaměřili na jedno ze základních témat jeho tvorby. Pokusili jsme se rozebrat problematiku principů politické moci a legitimacy rezistence vůči faktické moci, která by neplnila službu společnému dobru. Zde se pokusíme více prohloubit téma vztahu mezi totalitarismem a svobodou. Pochopení těchto pojmů je důležité právě pro formulaci termínů politické moci a autority. Chceme dnes nabídnout první část textu, ve které se zaměříme na Vialatouxovo hodnocení Hobbesovy politické filosofie. Právě v konfrontaci s Thomasem Hobbesem se lyonský filosof snaží definovat totalitarismus, který se mu zjevuje především ve formě fašismu a komunismu. Začneme tedy obecnou otázkou po původu totalitarismu, o které začal náš autor přemýšlet už před první světovou válkou a která zůstala v hledáčku jeho zájmu až do padesátých let minulého století.²

---

* Článek je součástí realizace projektu GAČR č. 17-09713S (O občanské společnosti – Joseph Vialatoux a sociální katolicismus ve Francii).

¹ Srov. Jan Koblížek, „Joseph Vialatoux o legitimitě politické moci a rezistence. Suáreziánská schémata ve francouzském sociálním katolicismu,“ in *Studia theologica* 20, č. 3 (2018).

² Existuje přehledový článek k Vialatouxově práci o Thomasu Hobbesovi, který publikoval Dominique Estragnat. Podle našeho soudu však není tato publikace po metodologické stránce zcela zdařilá, přestože má řadu jiných kvalit. Autor mluví příliš zešířoka o dějinách filosofie a o Hobbesově myšlení, nicméně příliš nerozvíjí svoje hodnocení, ve kterém by řekl, v čem spočívá přínos Josepha Vialatoux jakožto čtenáře Hobbesa a novověkých dějin filosofie. Chybí zde i hledání kontextů. Srov. Dominique Estragnat, „Naturalisme et politique: Joseph Vialatoux face à Hobbes,“ in *Humanisme et philosophie citoyenne: Jean Lacroix et Joseph Vialatoux*, ed. Emmanuel Gabellieri – Paul Moreau, Paris: Lethielleix – Desclée de Brouwer, 2010, s. 229–254.

Mezi dvěma světovými válkami v napjaté atmosféře hrozby komunismu a nacizmu se Joseph Vialatoux zamýšlí nad Hobbesovou filosofickou koncepcí společnosti. Vychází z pozic personalistické filosofie, která mu dovoluje odhalit základy Hobbesova totalitarismu v mnohem širším pojmu naturalismu. Tímto termínem Vialatoux charakterizuje totalitní systémy dvacátého století. Naturalismus totiž nezasáhl jen oblast přírodních věd, ale i vědy humanitní, jako byla sociologie, psychologie, politika nebo ekonomie. Samozřejmě, že Hobbesova teorie státu, kterou se Joseph Vialatoux zabývá, pochází ze sedmnáctého století a neměla přímý historický vliv na utváření politických teorií století dvacátého. Je však podle něho exemplárním popisem a dokonalým koncepčním uchopením totalitních systémů, které známe z moderních dějin. Joseph Vialatoux se snaží v kritice Hobbesovy teorie ukázat, že naturalismus, který se v první řadě týká pohledu na svět a realitu vůbec, je základní a obecnou charakteristikou všech totalitních politických systémů v dějinách. Touto problematikou vztahu mezi naturalismem a politikou se sice okrajově, ale na řadě míst přítomnou zabývá i Martin Cajthaml ve čtvrté kapitole své knihy o Patočkově filosofii.³ Nejedná se tedy o ojedinělé téma jinde neznámé.

Základní práci, kde se Joseph Vialatoux věnuje tomuto tématu, je kniha *La Cité Totalitaire de Hobbes*,⁴ velmi důležitá je však i jeho další práce *De Durkheim à Bergson*.⁵ Co se týče jeho právě uvedeného textu o politickém myšlení Thomase Hobbesa, jedná se o celek složený ze tří v podstatě samostatných spisů, z nichž první dvě části byly napsány již před rokem 1914, a původní myšlenkou bylo popsat vývoj naturalismu v moderních dějinách. Teprve až v roce 1935, když si autor plně uvědomuje souvislost moderních totalitních režimů s vývojem naturalismu přítomného v novověkých dějinách, zvláště pak s Hobbesovou filosofií, připojuje ke své původní úvaze o dvou částech třetí díl. V našem pojednání vycházíme z doplněného vydání z roku 1952. Jeho kritiku naturalismu

³ Srov. Martin CAJTHAML, „Duchovní krize Evropy a moderní vědecko-technická racionalita,“ in *Evropa a péče o duši. Patočkovo pojetí duchovních základů Evropy*, Praha: Oikoy-men, 2010, s. 106–147.

⁴ Srov. Joseph VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes. Théorie Naturaliste de la Civilisation. Essai sur la Signification de l'Existence Historique du Totalitarisme*, Lyon: CSF, 1952.

⁵ Srov. Joseph VIALATOUX, *De Durkheim à Bergson*, Paris: Bloud et Gay, 1939.

a totalitního myšlení však najdeme i v jiných textech. Můžeme dokonce říci, že se jedná o červenou nit, která prochází celou jeho tvorbou.⁶

Ústřední postavou Vialatouxovy reflexe o totalitarismu je tedy Thomas Hobbes. Filosofie tohoto novověkého autora představuje podle lyonského filosofa dokonalý, logický a mechanický systém. Na Hobbesově příkladu vidíme, že totalitní etatismus není nic jiného než forma naturalismu, která se nejprve redukuje na materialismus a následně na mechanismus prostého stroje.⁷ Ve své práci o Hobbesově politické filosofii postupuje Vialatoux ve třech krocích. Jako první popisuje vývoj Evropy za poslední tři staletí v rovině vědy, kultury a myšlení. Začíná myšlenkou rozkladu středověku a popisuje změnu společenského klimatu, která se udála v renesanci. V dalším kroku se důkladně věnuje analýze Hobbesova politického systému. Definuje zde základy této teorie a snaží se popsat její vnitřní strukturu. Nakonec mluví o individualismu a sociologismu jako o dvou alternativách totalitarismu. Zde sblížuje na první pohled rozdílné koncepte člověka a společnosti u Hobbesa a sociologa

⁶ Závěrečná pasáž samotné knihy byla otištěna i jako Vialatouxův článek, Joseph VIALATOUX, „Une Théorie de l'Etat totalitaire: Le réveil de l'esprit,“ *CSF*, Décembre (1935): 873–885. Další významné práce, kde se Vialatoux věnuje kritice naturalismu, jsou u něho často spjaty s ekonomickou otázkou a s řízením institucí: Srov. Joseph VIALATOUX, *Philosophie Économique: Étude critique sur le naturalisme*, Paris: Desclée de Brouwer, 1932; Joseph VIALATOUX, *Signification Humaine du Travail*, Paris: Les Editions Ouvrières, 1953; dále také přednášky: „L'Illusion matérialiste en science économique,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Saint-Etienne, Lyon: CSF, 1911); „La philosophie séparatiste de Locke et l'irresponsabilité libérale,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Versailles, Lyon: CSF, 1913); „L'Idée de civilisation et les courants modernes de l'opinion,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Caen, Lyon: CSF, 1920); „La notion d'économie politique: Relation entre le désordre de notre économie et l'oubli de la vraie nature de l'ordre économique,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Strasbourg, Lyon: CSF, 1922); „La notion d'autorité dans le naturalisme moderne,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Lyon, Lyon: CSF, 1925); „Primauté du spirituel dans les affaires,“ (Cours professé à la Semaine Sociale de Mulhouse, Lyon: CSF, 1931). Většina z uvedených kurzů, které Joseph Vialatoux odpřednášel na *Francouzských Sociálních Týdnech*, byla přípravou nebo naopak výsledkem jeho publikační činnosti v periodiku *La Chronique Sociale de France*.

⁷ Vialatoux udává, že Hobbesova filosofie ze 17. století, která je tím nejdokonalejším příkladem naturalistické, materialistické a mechanistické filosofie, nebyla připomínána v rozvíjejícím se osvícenství 18. a 19. století, které bylo charakteristické svým materialismem a pozitivizmem, nikoli z důvodu zapomnění, ale hlavně proto, že působila pohoršlivě. Byla prostě stále příliš silným šálkem kávy. Dále odmítá vyvozovat Hobbesovu filosofii pouze z kontextu dějin a ze vzájemného ovlivňování s ostatními filosofy, ale trvá na originální Hobbesově intuici. Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 7–11.

Émila Durkheima. Tento třetí bod pak rozvíjí v další samostatné monografii. Důležitým postřehem je Vialatouxova myšlenka o imanentismu Hobbesova politického systému, který je v naprostém protikladu vůči duchovnímu a transcendentnímu řádu charakteristickému pro lidskou bytost. Hobbesova politická filosofie je tak podle Josepha Vialatoux sama v sobě rozporná tak jako každý totalitní systém.

V naší studii chceme předložit nejen Vialatouxovu koncepci totalitarismu, tj. genezi a analýzu tohoto pojmu, ale také jeho odpověď. Tu lze hledat např. v jeho pojednání o svobodě, kterou se lyonský filosof zabýval v několika svých článcích v *La Chronique Sociale de France*.⁸ Pokusíme se tak umístit náš text do základního dialogického rámce mezi dva protikladné termíny – totalitarismus a svobodu. Dnes předkládáme čtenáři první část analyzující pojem totalitarismu u Hobbese, v dalším textu se pak budeme zabývat pasáží o Durkheimovi, filosofií ducha a tématem svobody jakožto odpověďmi na totalitarismus.

1. GENEZE TOTALITARISMU V NOVOVĚKÉM MYŠLENÍ

Joseph Vialatoux je přesvědčen, že naturalismus, který se začal prosazovat od šestnáctého století v nejrůznějších oblastech lidského života, je původním podhoubím, ze kterého moderní totalitní systémy vyrostly. Čte dějiny novověké filosofie a snaží se svou tezi dokládat odkazy na vývoj myšlení. Všimá si tak přechodu od středověkého křesťanství sjednoceného metafyzikou k novému pozitivistickému a renesančnímu naturalismu sjednocenému tentokrát na myšlence obecně platné fyziky. Vialatoux zde vyzdvihuje jistou intelektuální anarchii středověkého člověka, která byla podle něj původní silou této proměny a která se pak v novověku transformovala do politických revolučních hnutí. Poukazuje na procesy, kvůli kterým se ztrácela jednota středověkého řádu drcená novými zeměpisnými objevy a vývojem přírodních věd, a které pak měly vliv na mentální proměnu lidí. V politice tyto společenské změny asi nejlépe demonstruje nauka Niccoly Machiavelliho a v ekonomii směr merkantilismu, který se jako první prosadil v Anglii a předznamenal tak začínající kapitalismus a liberální ekonomii.⁹

⁸ Srov. Joseph VIALATOUX, „La Valeur de la Liberté,“ CSF, Janvier – Février – Avril (1934): 24–37, 88–99, 255–268.

⁹ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 17–40; 211–222.

Co myslí Vialatoux onou „naturalizací“ mentálního světa, která je podle něj příčinou totalitarismů? Náš autor vysvětluje, že se jedná v první řadě o proměnu chápání pojmu „přirozenosti“. Tento pojem si totiž do středověku uchovával charakter vnitřního aspektu bytí, který byl neoddělitelně spjat s množinou vnějších fenoménů, které nutně tento vnitřní dynamický princip bytí doprovázely a vycházely z něho. V renesanci však dochází k tomu, že se tento vnitřní princip bytí postupně vytrácí a jsou zachovány pouze jeho vnější aspekty. V rovině kauzality můžeme popsat tuto proměnu jako redukci zákonů přírody, společnosti a morálky na pouhé zákony mechaniky. Základním architektonickým principem světa už nebyl osobní Bůh nebo nehybné Bytí, ale autonomní člověk, který díky svým vlastním schopnostem vnější svět poznával a jednal v něm. Na této hluboké myšlenkové proměně v novověku měla podíl celá řada filosofů a myslitelů. Kromě Reného Descarta (1596–1650), Mikuláše Koperníka (1473–1543) nebo již zmiňovaného Niccoly Machiavelliho (1469–1527) se Vialatoux odkazuje především na Francise Bacona (1561–1626). Ten svými spisy *Instauratio magna* a *Novum organum* připravil myšlenku mechaniky jakožto jediného filosofického principu vysvětlujícího vztahy ve světě. Tento princip pak myslitel z Verulamu aplikoval na morálku, politiku a další humanitní vědy. Samotný Bacon, který čerpal z Machiavelliho nebo Michela de Montaigne (1533–1592), pak ovlivnil i Thomase Hobbesa (1588–1679). Vialatoux vysvětluje, že politik je u těchto autorů nahlížen jako někdo, kdo se zabývá obcí a lidskými dušemi zrovna tak, jako se lékař zabývá těly.¹⁰

Celá první část Vialatouxova díla o Hobbesově totalitním státě je četbou dějin novověké filosofie a pokusem o jejich výklad. Jedná se tedy i o „filosofii dějin“. Vialatoux zde odmítá názor o temné době středověku, která zadupala filosofii a světlo rozumu na úkor křesťanské mystiky a nadpřirozena. Naopak je toho přesvědčen, že hlavně scholastická spekulace plynule navázala na velké filosofické školy antické doby a uskutečnila velkou syntézu evangelijní biblické zvěsti a řecké kultury. Středověké myšlení nekladlo podle Josepha Vialatoux ani tak důraz na „nadpřirozeno“, jako spíše na jednotu víry a rozumu. Pojmy „přirozenosti“ a „přirozeného rozumu“ otevřených na milost pak byly jádrem středověké reflexe. Lyonský filosof připomíná, že přestože stál ve středověkém myšlení v centru veškerenstva Bůh, člověk zapomenut nebyl.

---

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 41–72.

Jak ukazuje sv. Augustin, s objevem Boha nalezl člověk také sama sebe. Není divu, že se Vialatoux kriticky vyjadřuje k sekulárnímu renesančnímu humanismu, který měl tendenci člověka redukovat na pouhý mechanismus. Chápe ho jako naturalistickou ideologii, která si z antického Řecka vybrala jen jisté odkazy na Demokritův materialismus, mýty a právo, které se jí hodily, ale nikoli na bohatou sokratovskou tradici obsahující metafyzické myšlení. Ta byla naopak rozvíjena právě scholastickými autory.¹¹ Vialatoux také poznamenává, že moderní totalitní režimy se začínají rodit ve chvíli, kdy se v Evropě drolí univerzální křesťanská říše a nejvyššími vládci se stávají místní knížata, která vládnou jak světskou, tak duchovní mocí.¹²

2. KRITICKÝ KOMENTÁŘ K HOBBOSEVĚ POLITICKÉ TEORII

Vialatoux si uvědomuje dva základní problémy, které se týkají vztahu mezi Hobbesovou politickou filosofií a moderními totalitními systémy. První vyplývá z toho, že totalitarismy dvacátého století (hlavně komunismus a nacismus) se zakládaly spíše na myšlence iracionality, mesianismu, mysticismu či vitální spontaneity než na matematické logice, která je u Hobbesa přítomná. Tuto první potíž Vialatoux překonává analýzou, ve které ukazuje, že geometrická logika Hobbesova systému je sama ve skutečnosti založena na iracionalitě. Hobbes totiž vychází z afektivity a citu a teprve následně si slouží technickou racionalitou a kalkulem.¹³ Myšlenka totalitního systému založeného na iracionalitě a mýtu vede našeho autora k odmítnutí toho, že základní charakteristikou totalitního státu je ateismus. Podle něho je naopak zcela evidentní, že nacismus a komunismus jsou v jádru přirozená náboženství na způsob pohan-ských idolatrií. Žádný člověk tak ve skutečnosti není ateistou. Buď se

¹¹ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 15–26.

¹² Srov. tamtéž, s. 32.

¹³ Srov. VIALATOUX, „Úvod,“ in *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. X. Podobně o něco níže v úvodu k první části Vialatoux říká s odvoláním na Descarta, že je potřeba u autorů obecně rozlišovat úkon myšlení, kterým něco poznáváme, a pak úkon myšlení, že danou věc poznáváme. Zrovna tak musíme rozlišovat na jedné straně to, co autoři hlásají, a na druhé straně jejich vnitřní motivy a chování. Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 11.

bude klanět skutečnému Bohu, anebo idolu.¹⁴ Vialatoux následně hledá charakteristiky těchto totalitních politických systémů – náboženství, která jsou tzv. horizontální, uzavřená a omezená na fenomény světa. Nachází zde redukce všeho druhu: Věčnost je redukována na pouhou budoucnost; vývoj je jen horizontálním procesem a nekonečnost sledem jednotlivých momentů.¹⁵

Druhým úvodním problémem, na který Joseph Vialatoux upozorňuje, je markantní rozdíl mezi individualismem Hobbesova systému a tzv. sociologismem moderních totalitních systémů. Vialatoux ukazuje, že skutečný problém nespočívá v této rozdílnosti. Totiž individualismus a sociologismus jsou jen dvě alternativy téhož naturalismu. V Hobbesově případě je myšlenka individualismu základem pojetí státu. Ta je však v závěru jeho politické koncepce (ať čteme *Leviathana* nebo jeho trilogii *O tělese*, *O člověku* a *O občanech*) vystřídána myšlenkou sociologismu. Na stejný problém narážíme, jestliže analyzujeme totalitní systémy dvacátého století z pohledu společenských vztahů. Ty jsou totiž paradoxně založeny na atomizaci jednotlivých osob oddělených jedna od druhé, přestože jejich předmětem a cílem je spravedlivá společnost. Tohoto individualistického založení společnosti si o něco později všimla i německá politická teoretička Hannah Arendtová (1906–1975).¹⁶ Skutečný problém se tak podle lyonského filosofa nachází v opozici mezi naturalismem, ať v první nebo ve druhé variantě, a personalistickou filosofií, jejímž východiskem je osoba jakožto duchovní bytí transcendující všechna sociální a politická uskupení. Tato myšlenka je však apriorně

¹⁴ Toto téma rozvíjí Vialatoux v dalších svých textech, srov. Joseph VIALATOUX, „Paganisme et Christianisme,” *La Chronique du Sud-Est*, Avril (1908): 110–114; „Christianisme ou Catholicisme. Avons-nous à choisir?,” *La Chronique du Sud-Est*, Novembre (1908): 328–332; „Un Retour sur Nous-meme,” *CSF*, Mars (1909): 114–119; „Réflexion sur la Nation et l'Etat,” *CSF*, Juin (1926): 405–431; „Paganisme et Libération: Réflexions sur la France hitlérienne,” *CSF*, Mars-Avril-Mai (1945): 233–271; „Paganisme et communisme,” *CSF*, Juin-Juillet (1945): 367–396; Joseph VIALATOUX – André LATREILLE, „Christianisme et laïcité,” *Esprit* (ed. Emmanuel Mounier), Octobre 1949 – Septembre 1950, s. 520–551; Joseph VIALATOUX – Jean LACROIX, „Le Mythe Pétain,” *Esprit*, Septembre (1951): 381–388. Mezi monografiemi je na toto téma důležitou prací Joseph VIALATOUX, *La Doctrine Catholique et l'École de Maurras*, Lyon: CSF, 1927.

¹⁵ Srov. VIALATOUX, „Úvod,” in *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. XI–XII.

¹⁶ Srov. Hannah ARENDTOVÁ, *Vita activa neboli O činném životě*, Praha: Oikoymenth, 2007, s. 233–237; Hannah ARENDTOVÁ, „Co je svoboda?,” in *Mezi minulostí a budoucností: Osm cvičení v politickém myšlení*, Brno: CDK, 2002, s. 136–138.

vyloučena ve všech naturalistických vizích společnosti. V individualismu i sociologismu je člověk státu jednoduše imanentní.¹⁷

2.1 Základy Hobbesova politického systému

V rámci analýzy Hobbesova filosofického systému zde Vialatoux nejprve zkoumá řídící myšlenku a architektonický princip. Rozlišuje tu dvě věci: motiv Hobbesovy tvorby a samotné dílo. Motiv Hobbesova uvažování je pochopitelný z konkrétní historické a politické situace tehdejší Anglie. Ta se na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století zmitala uprostřed válek a nejistot, byla ohrožována jak z vnějšku dalšími evropskými mocnostmi, tak zevnitř občanskými nepokoji. Hobbes se proto pokusil předložit koncept míru, který by byl zárukou politické a ekonomické prosperity země. Vlastní řešení, ke kterému Hobbes dochází, však podle Josepha Vialatoux není pochopitelné z těchto historických souvislostí, ale je na realitě zcela nezávislou abstraktní myšlenkovou konstrukcí. Tuto skutečnost Vialatoux dokládá jak podrobným rozbořem, tak odkazem na pořadí vzniku Hobbesových děl. Nejprve totiž vzniká Hobbesova politická nauka zformulovaná na základě autorovy intuice a zkušeností v jeho *De cive* (1642) a v *Leviathanovi* (1651), a teprve až následně předřazuje své politické nauce její předpoklady, ze kterých měla logicky vyplývat. Spis *De corpore* vychází 1655 a *De homine* teprve až 1658. Podle Josepha Vialatoux je tak Hobbesova teorie myšlenkovým konstruktem, a tedy vlastně fikcí. Je zajímavé i srovnání tohoto novověkého autora s jeho současníkem Reném Descartem. Vialatoux upozorňuje na jejich vzájemný nesoulad až odpor. Ač byli oba dva Marin Mersenovými (1588–1648) přáteli a oba fascinováni novými objevy a přírodní vědou, Hobbes razil cestu materialistické filosofie těla bez ducha, Descartes oproti němu stále trval na primátu ducha nad hmotou.¹⁸

V dalším kroku se Vialatoux zabývá logikou a ontologií Hobbesova systému. Obžalovává anglického myslitele z redukce antropologie a společenských aspektů lidské přirozenosti na euklidovskou geometrii

¹⁷ „L'individu n'est humain que sous la primauté transcendante de la personne; et l'Etat, à son tour, n'est humain que dans la mesure où il reconnaît cette transcendence pour lui ordonner son service temporel et sa prudence politique.“ VIALATOUX, „Úvod,“ in *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. XI.

¹⁸ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 67–71, 75–88.

a mechaniku. Klíčovým je zde pojem „poznání“. Vialatoux ukazuje, že Hobbes mluví ve své filosofii o poznání ve dvojím smyslu. Za prvé jde o poznání globální, tj. takové, kterým běžně poznáváme vnější svět skrze naše smysly. V této fázi poznáváme věci celkově. Za druhé mluví Hobbes o poznání vědeckém, neboli filosofickém. Jde o abstraktní poznání, kterým se dobíráme prvních hmotných elementů nebo jejich vlastností. Z těchto individuálních částí pak zpětně náš rozum vytváří celky. Tyto celky však už nijak nesouvisí s původním světem, přirozenostmi nebo kvalitami věcí. Nové celky vytvořené rozumem jsou čistě abstraktní, logické, kauzální, kvantitativní a materiální konstrukce. Hobbes tak modeluje zcela nový svět postavený na jednotlivinách. Tato individua se pak vnější silou, tou může být např. lidský rozum nebo vůle, v čase a prostoru skládají a rozkládají. Vialatoux ukazuje, že to, co pro Hobbese platí o fyzických tělesech, platí se stejnou železnou pravidelností i pro všechny skutečnosti v antropologii, morálce nebo politice. U Hobbese je zásadní problém v tom, že mezi první přirozené smyslové poznání světa a následné abstraktní poznání rozumem staví nepřekročitelnou hráz. Návrat do přirozeného světa tak u Hobbese není možný. Člověk je nadále zcela závislým na svém novém umělém konstruktu složeném z individuálních částic, které jsou mezi sebou propojené do logického kauzálního řetězce. Použijeme-li pro Vialatouxův obsáhlý výklad obraz, můžeme snad říci, že Hobbes vypráví příběh o člověku, který zavřel sama sebe do klece.¹⁹

Thomas Hobbes tedy podle Josepha Vialatoux začíná svoji filosofii tím, že odmítá jak původní přirozený svět, tak otázku po podmínkách svého nového světa. Jím vytvořený svět a všechny jeho aspekty (přede vším jeho pojetí prostoru a času) jsou pouhými imaginacemi. Vialatoux podrobně analyzuje jednotlivé pojmy Hobbesovy všeobecné fyziky v jeho spise *De corpore* a ukazuje na nesrovnalosti, které z toho vyplývají. U pojmů „času“, „prostoru“ a „pohybu“ tak např. ukazuje, že Hobbes upadá do Zenónových aporií, nebo že v dokonalém a uzavřeném systému tohoto anglického myslitele je nahodilost zcela vyloučena. Přes analýzu pojmů „bodu“, „okamžiku“ a „jednotky pohybu“ (*conatus*) dochází Vialatoux k vysvětlení Hobbesových definic „vnímání“, „představ“, „paměti“, „vědomí“, „soudu“, „vášni“ a „vůle“. Vše je zde podřízeno pouhým a vždy stejným zákonům mechaniky. Veškeré věci, včetně vní-

---

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 89–103.

majícího a uvažujícího člověka, jsou pouze hmotnými tělesy, kterými k tomu, aby se cokoli dělo, musí být pohybováno impulzy z vnějšku. Veškeré dění je jen pohybem v prostoru a svobodná lidská vůle je zde naprosto eliminována. To, co Hobbes považuje za vůli, je pouze jakási libost či nelibost. A i tyto věci jsou jen nutným účinkem mechaniky. Mluví-li Hobbes o svobodě vůle, myslí tím pouze absenci vnějších překážek.²⁰

Z oblasti všeobecné Hobbesovy fyziky týkající se těles se Vialatoux dostává k Hobbesově fyzice člověka a lidské společnosti. Nejdříve se ptá, co Hobbes považuje za bezprostřední zdroj obce. Ukazuje, že člověk je pro Hobbesa jen cyklicky fungujícím mechanismem, který je popoháněn touhou nebo strachem a jehož cílem je buď potěšení, nebo odstranění bolesti. Podstatou lidského bytí a bezprostředním zdrojem lidské obce je tak u Hobbesa egoismus jednotlivce. Vialatoux upozorňuje na myšlenkovou příbuznost Hobbesovy filosofie s nominalismem. Oba směry totiž stojí v opozici vůči jakékoliv reálné a univerzální hodnotě. Jak v nominalismu, tak u Hobbesa hodnoty „práva“ a „svobody“ o sobě jednoduše neexistují. Přirozený stav člověka je totální válka všech proti všem, a tím také synonymem naprosté sociální nejistoty.²¹

2.2 Interpretace Hobbesovy společenské smlouvy

Tak jako je u Thomase Hobbesa stav války logickým důsledkem toho, že všichni mají přirozeně právo na vše, i stav míru, a tím pádem vznik obce je logickým důsledkem popření tohoto přirozeného práva na vše. Avšak i toto popření se klade opět jako nutnost toho, že všichni chtějí přežít. Vidíme tak, říká Vialatoux, že jsme v Hobbesově filosofii neustále v nepřetržitém řetězci logických příčin a jejich následků. Vialatoux zde upozorňuje na dvě možné interpretace Hobbesovy společenské smlouvy, které vyplývají z četby *De cive* a *Leviathana*. Zatímco *De cive* dává podle Bernarda Landryho²² podnět k tomu vnímat společenskou smlouvu u Hobbesa jako akt mnoha lidí, kteří se dohodli na tom, že nebudou vybranému jedinci odporovat v jeho původním přirozeném právu na vše,

²⁰ Srov. Thomas HOBBS, *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*, I, XIV, 2, Praha: Oikymen, 2009, s. 91; srov. tamtéž, II, XXI, 1–2, s. 146–147; VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 105–122.

²¹ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 123–129.

²² Srov. Bernard LANDRY, *Hobbes*, Paris: Alcan, 1930.

Leviathan hájí koncept společenské smlouvy jakožto reprezentace. To znamená, že jedinec nebo skupina, kteří se stávají suverénem, získávají novou kvalitu vyplývající z aktivní vůle jednotlivých členů, kteří svoje původní přirozené právo předávají. Vialatoux polemizuje s touto myšlenkou a nesouhlasí s ní jako s vnitřně protichůdným výkladem Hobbesovy společenské smlouvy. Dokazuje, že u Hobbesa je přítomna pouze jedna koncepce společenské smlouvy, a to ta druhá. To, co je rozvinuto v *Leviathanovi*, je podle Josepha Vialatoux již přítomno v *De cive*, i když ne tak explicitně.²³ Vialatoux zastává, že Hobbesovi šlo o vytvoření silného státu a politiky, která bude složena z aktivní angažovanosti jednotlivých smluvních členů, a odmítá myšlenku, že by Hobbes měl na mysli stát, který by zde existoval jen díky pasivitě lidu neodporovat vyvolenému jedinci, který by uplatňoval svoji původní přirozenou sílu. Navíc Vialatoux v tomto případě poukazuje i na logickou nesrovnalost. Jestliže totiž každý jednotlivý člen smlouvy odevzdává svoje přirozené právo, odevzdává ho za podmínky, že ho odevzdává i ten druhý. Pak není možné, aby zde byl někdo, kdo by toto právo neodevzdal.²⁴

Vialatoux odhaluje v Hobbesově teorii jeden zásadní metafyzický problém: Jak může Hobbesova filosofie, která je založena na materialismu nespojitých individuálních těles (atomů), naráz vytvořit jakousi smlouvou mezi těmito jednotlivci spojitou společnost jakožto kvalitativně vyšší jednotku? Není náhodou společné dobro (*bonum commune*), které vzniká zároveň se společností, myslitelné jen v realistické filosofii, tzn. v takové, která chápe obecné pojmy jako *reálné* skutečnosti a nikoli jen jako konsenzuální termíny? Není tak toto všeobecné dobro v protikladu vůči extrémnímu Hobbesovu nominalismu? Totiž společenská smlouva, která by vytvořila skutečnou spojitou společnost a byla tak jejím *vinculum substantialis*, naprosto vybočuje z Hobbesova logického kauzálního systému, a je zde proto nemyslitelná. Vialatoux zde upozorňuje, že už samotný základ smlouvy má u Hobbesa despotický charakter. Ti, kteří nevstoupili do smluvního vztahu, se stávají znevýhodněnými, protože mají proti sobě mnohem silnějšího protivníka. A je jen otázkou času, kdy je smlouvou vzniklý *Leviathan* pohlť.²⁵ Na tento metafyzický problém

²³ Srov. THOMAS HOBBS, *De cive*, V, 8; VI, 11 a 20; VII, 7.

²⁴ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 131–139.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 139–141.

spojený se skutečností společenské smlouvy naráží také Václav Havel ve své eseji *Moc bezmocných*. Ten se na rozdíl od Josepha Vialatoux domnívá, že tzv. „post-totalitní“ systémy, jak tento český autor nazývá totalitarismy dvacátého století, jistou metafyziku naopak předpokládají. Bez toho by se totiž tyto totalitní celky zhroutily samy do sebe. Oproti tomu obyčejná despotie, která není založena na systému, ale na pouhém a ne-skrývaném násilí, podle Havla tuto metafyziku nepotřebuje.²⁶ Pokud bychom s Josephem Vialatouxem souhlasili s tím, že Hobbesův Leviathan nedosáhne na nový kvalitativní stupeň vzhledem k přirozenému stavu založeném na egoismu a individualismu, pak v součinnosti s tím, co říká Havel, z toho vyplývá, že Hobbesova obec je pouze jedním z příkladů klasické despotie založené na holém násilí. Jeho „logický systém“ je tak jen blamáží. A také by z toho vyplývala skutečnost, že Hobbesovu politickou teorii nelze koncepčně spojit s totalitarismy dvacátého století, o kterých jsou jak Havel, tak Vialatoux, ale i Arendtová přesvědčeni, že se podstatně liší od prostých despotií, a to právě díky jakémusi vnitřnímu systému, který přes svoji zvrácenost vytváří z jednotlivých částí jistou vyšší jednotu. Pokud však budeme trvat na koncepční propojenosti mezi těmito totalitarismy dvacátého století a Hobbesovou naukou, jak Vialatoux hájí na začátku své knihy, pak je potřeba akceptovat i u Hobbesa jistou metafyziku a jisté „společné dobro“, které vzniká na základě smlouvy a které má jistý transcendentní rozměr, i když se bude jednat o kvalitativně jiné „společné dobro“, které nebude „dobré“. Vidíme, že s otázkou společenské smlouvy a tvorby politického tělesa vstupujeme do mnohem obecnějšího ontologického problému „dobra“ a „zla“ jako takových. Můžeme zde mít dojem, že původní koncepce „dobra“, a tím pádem „obce“ založené na „společném dobru“ jako její finalitě opře-

²⁶ „Celá mocenská struktura, o jejíž ‚fyzické‘ členitosti byla už řeč, by totiž nemohla existovat, kdyby tu nebyl určitý ‚meta-fyzický‘ řád, který všechny její články váže dohromady, propojuje a podřizuje jednotnému způsobu ‚sebe-vykazování‘; který dává jejich chodu ‚pravidla hry‘, totiž určité regule, limity a zákonitosti. Je to základní a celé mocenské struktury společný a ji integrující komunikační systém [...]. Tento ‚meta-fyzický‘ řád je zárukou vnitřní soudržnosti totalitní mocenské struktury; je to její *tmel*, vazebný princip, nástroj její disciplíny; bez tohoto tmelu by musela – jako struktura totalitní – zaniknout: rozpadla by se do tříště svých jednotlivých atomů [...]; celá totalitní pyramida moci – zbavena svého tmelu – by se musela tak říkajíc, zhroutit sama do sebe“ v jakémsi hmotném kolapsu.“ Václav HAVEL, *Moc bezmocných*, Praha: Lidové noviny, 1990, s. 12. K charakteru post-totalitního režimu u Havla srov. zde hlavně kapitoly 2 a 5, tj. s. 5–8 a 11–14.

né o Aristotela a celou středověkou scholastiku mající „dobro“ za nejvyšší transcendentní skutečnost a „zlo“ za pouhou privaci dobra, není zcela uspokojivá. Domníváme se, že vedle „společného dobra“ (*bonum commune*) je třeba uznat i jakési „společné zlo“ (*malum commune*), které je jistým ontologickým partnerem tohoto dobra a schopným vytvářet z jednotlivců politickou jednotu. Toto má Vialatoux u Thomase Hobbesa problém akceptovat.

Další důležitou skutečností, které si Joseph Vialatoux všímá, je, že smlouva, o které Hobbes mluví, není uzavřena mezi lidem a suverénem, jak jí patrně o něco později rozumějí George Buchanan (1506–1582), John Milton (1608–1674) nebo John Locke (1632–1704), kteří mají na mysli již parlamentní systémy. Vialatoux poznamenává, že u Hobbesa je společenská smlouva něčím zcela základním. Před touto smlouvou není žádný lid ani suverén, ale jen jednotlivci, mezi kterými panuje anarchie. Hobbesovým záměrem bylo evidentně podpořit absolutismus vladaře. Vladař totiž s nikým žádnou smlouvu neuzavírá, a tím také nemá vůči nikomu žádné povinnosti. Smlouva tak u Hobbesa vzniká výhradně mezi jednotlivci v přirozeném stavu. Nově vznikající suverén tuto smlouvu pouze potvrzuje, a to tím, že moc přebírá do svých rukou. Podle Josepha Vialatoux Hobbesova politická teorie reaguje na soud s anglickým králem Karlem I. v lednu 1648 ve Westminsteru, kde si poslanci parlamentu potřebovali zdůvodnit legitimitu své neposlušnosti vůči králi tím, že „odhalili“ královo neplnění závazků vůči lidu.²⁷ Hobbes odsuzuje svým spisem jakoukoli možnost postavit se proti panovníkovi. Vialatoux naopak zpochybňuje Hobbesův nárok na absolutismus panovníka, který je bez povinností vůči lidu, a tím *de facto* potvrzuje možnost vladaře sesadit a soudit. Toto téma Vialatoux rozvíjí především ve svém spise *O legitimitě moci a rezistence*, kde hájí de Gaullovu rezistenci a neposlušnost vůči vichistickému režimu ve Francii během druhé světové války.²⁸ Vzhledem k Hobbesově teorii říká, že je přece hloupost, aby se jednotlivci, kteří mezi sebou uzavřeli smlouvu, nechali následně např. masakrovat. Vždyť základním cílem této smlouvy je od začátku až do konce jejich bezpečí a zachování životů.²⁹

²⁷ Srov. François GUIZOT, „Histoire de Charles Ier,“ II, s. 261; citováno z VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 141.

²⁸ Srov. Joseph VIALATOUX, *Le problème de la Légitimité du Pouvoir: Vichy ou de Gaulle?*, Paris: Éditions du Livre français, 1945.

²⁹ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 139–141.

V závěru této pasáže klade náš autor otázku: Co vlastně způsobuje setkání těch, kteří mezi sebou uzavírají smlouvu, a proč také tato smlouva nevzniká mezi všemi lidmi na celém světě? Jinak řečeno, proč tato smlouva neuzdravuje z válečného stavu celou lidskou společnost, ale jen její malou část? Víme totiž, že stav míru podle Hobbesa nastane mezi členy dané skupiny, ale vně této skupiny trvá válečný stav. Vialatoux ukazuje, že Hobbesův systém, který je plodem strachu jednotlivců a jejich vzájemné války, nemůže logicky vydat něco opačného. Z principu bude vždy produkovat totéž, čím je sám, i když forma bude jiná. Principem sdružování do patřičných společností je tak u Hobbesa fyzika země, krve a rasy. Fyzika neplodí v první řadě jednolitý lidský svět, ale svět rozrůzněný na rasy, národnosti, obce a civilizace. Z logiky věci, říká Vialatoux, jsou u Hobbesa tyto skutečnosti ve vzájemných opozicích. Není tedy divu, že Hobbesova politická teorie, která je čistě materialistická a naturalistická, rozděluje lidi mezi sebou a vede je k nacionalismu a rasismu, a nikoli k míru, jak hlásá Hobbes.³⁰

2.3 Mír jako panství nad druhým člověkem

S problémem společenské smlouvy je u Thomase Hobbesa spjat také problém „dominia“ – panství. Vialatoux ukazuje, že *dominium* je u filozofa z Malmesbury synonymem pro mír a je nutné k tomu, abychom vyšli ze stavu anarchie a války. Znamená vládu jednoho člověka nad druhým a vzniká nejen společenskou smlouvou, ale také výbojem, kdy se otrok podřizuje pánovi. Vzniká rovněž plozením dětí. V tomto posledním případě je přirozeným pánem a majitelem dítěte matka. Žena však zase patří podle Hobbesa v některých případech muži, který je většinou silnější. Následně je celá rodina podřízena vladaři.³¹ Vialatoux zde upozorňuje, že všechny zmíněné situace jsou pouze variantami téhož vztahu síly pána a otroka, kde pán nemá vůči otrokovi vůbec žádnou povinnost. Stejně tak i vladař vůči občanovi nebo otec vůči dítěti. Otrok je vydán pánovi na milost a nemilost. Vialatoux zajímavě spojuje tuto Hobbesovu pozici s odkazem na Roberta Filmera (1588–1653), autora knihy *Patriarcha*. Oba tito novověcí autoři totiž obhajují absolutismus

³⁰ Srov. tamtéž, s. 143–144.

³¹ Srov. HOBBS, *Leviathan* II, XX, 1–19, s. 139–146.

panovníka a oba zastávají, že rodina je totožná s obcí.³² Tyto teorie jsou však okamžitě napadány a vyvraceny dalšími mysliteli. Nejznámějšími jsou John Locke nebo jezuita František Suárez (1548–1617), významný zástupce španělské pozdní scholastiky, který s odkazem na sv. Augustina rozlišuje *dominium* a *gubernatio*. *Dominium* je panstvím, které má za cíl soukromé dobro pána a uskutečňuje se nejčastěji nad zvířetem nebo věcí, případně nad otrokem, jde-li o despocii. *Gubernatio* je naopak záležitostí vlády nad lidmi v jejich prospěch. Autorita v tomto případě hájí společné dobro.³³ Vidíme tak, a Vialatoux to potvrzuje, že Hobbesova politická teorie se zakládá na strachu a násilí. Jeho společenská smlouva nezpůsobuje skutečný mír, ale je pouze jiným přeskupením sil původní anarchie, kde bojují všichni proti všem. Domníváme se, že Vialatoux tak opět naznačuje, že společenská smlouva u Hobbesa je spíše jen jakýmsi zdáním smlouvy.³⁴

2.4 Hobbesův totalitní stát – podřízenost ekonomiky i církve státu

Po podrobné analýze Hobbesovy politické filosofie je zcela zřejmé, říká Vialatoux, že systém tohoto novověkého myslitele je dokonalým vyjádřením totalitního státu. Vše je zde postaveno na geometrii a mechanice. Zajímavou závěrečnou pasáží Vialatouxova komentáře je odkaz na ekonomickou problematiku, kterou Hobbes rozvíjí v kapitole XXIV svého *Leviatana*.³⁵ Není jistě překvapením, že Hobbesův suverén se stává naprostým pánem nad veškerým majetkem ve státě. Vialatoux poznamenává, že Hobbesova teorie měla za cíl racionálně ospravedlnit nejen absolutistickou politiku anglické monarchie a náboženskou politiku nacionální anglikánské církve, ale také politiku merkantilistů a bohatých měšťanů. Zásadní je, že u Hobbesa nelze bez státu ekonomii vůbec založit. Jestliže se totiž ekonomie zakládá na shromažďování kapitálu, je nut-

³² Srov. HOBBS, *Leviathan* II, XX, 15, s. 143; srov. Robert FILMER, *Patriarcha and other political works*, New Brunswick (U. S. A.) – London (U. K.): Transaction Publishers, 2009, s. 74–78.

³³ Srov. František SUÁREZ, *De legibus* 3,1,12 in *Opera Omnia*, Paris: Vivès, V, 1856; *De opere sex dierum* 5,7,9–12 in *Opera Omnia*, Paris: Vivès, III, 1856.

³⁴ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 145–149.

³⁵ Srov. HOBBS, *Leviathan* II, XXIV, 1–14, s. 171–176.

ný mír a jistota. To nám může zajistit jen stát, tedy společenská smlouva. Podle Vialatoux lze Hobbesovu ekonomii shrnout do dvou momentů: Prvním je absolutní etatismus, který nám může připomínat státní nebo nacionální socialismus. Druhý moment vyplývá ze stavu absolutní války mezi státy, což nás může zase navést na myšlenku bezbřehého liberálního kapitalismu. Vialatoux si všímá, že v Hobbesově teorii je každý politický systém *ex definitione* absolutistický, tj. včetně demokracie. Pro Hobbesa jsou totiž možné jen dvě situace: člověk žije buď v přirozeném stavu, tj. ve stavu naprosté anarchie, anebo ve státním absolutismu. Mezi těmito dvěma krajnostmi nic jiného neexistuje.³⁶

Náš autor připomíná v závěru své reflexe důležitou charakteristiku Hobbesova státu, kterou je propojení politické a církevní roviny. Stát a církve splývají v jedno, mají jedinou hlavu a jedny zákony. Lze říci, že morálka, společnost a náboženství jsou řízeny stejným fyzikálním zákonem. Všechny tyto oblasti tak mají svůj původ v přirozeném stavu člověka, který je amorální, anarchický a ateistický.³⁷ Skutečnost prolínání státu a církve u Hobbesa Vialatoux dokládá odkazem na tezi některých německých křesťanů v roce 1933:

Hákový kříž a (křesťanský) kříž musí být navzájem úzce spojeny [...] Nacionální socialismus je také povoláním Božím k obnově církve, která se musí stát skutečným německým a národním náboženským společenstvím.³⁸

Vialatoux zdůrazňuje, že Hobbesův nacionalismus a partikularismus má úzkou souvislost s obhajobou anglického absolutismu a anglikánské církve. Myšlenka univerzální církve a vzájemná nezávislost duchovní a světské moci jsou tudíž pro Hobbesa naprosto nepřijatelné. Zrovna tak je pro Hobbesa nepřijatelná skutečnost „Božího království“, která by propojovala náš časný svět s eschatologií.³⁹

³⁶ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 156–161.

³⁷ Ateismus však Joseph Vialatoux považuje za jednu z forem pohanského náboženství, jak jsme viděli výše.

³⁸ Dimitri (?) KLÉPININE, „Une Théologie hitlérienne,“ in *Vie intellectuelle*, 1933, s. 380; citováno z VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 164.

³⁹ Srov. VIALATOUX, *La Cité Totalitaire de Hobbes*, s. 161–170.

ZÁVĚR

Svůj výklad o Hobbesově politickém myšlení končí Vialatoux myšlenkou jasné opozice mezi katolicismem jako takovým a naturalismem tohoto Angličana. Základ této opozice nespočívá podle Josepha Vialatoux v tom, že katolicismus hlásá existenci „nadpřirozena“, nýbrž v tom, že klade důraz na duchovní charakter „přirozenosti“! Jde o pojem přirozenosti v tom nejširším významu slova: můžeme myslet na přirozenost jakožto podstatu věci, na lidskou přirozenost, anebo právě na přirozenost obce. Hobbes i středověký nominalismus nemohli přijmout křesťanské pojetí přirozenosti obsahující vnitřní dimenzi, mysterium. Podle Josepha Vialatoux tak Hobbesova politická filosofie znázorňuje univerzální a naprostou opozici mezi tělem a duchem.⁴⁰

Závěrem můžeme konstatovat, že Joseph Vialatoux nepřináší vyloženě nová fakta o Hobbesově myšlenkovém systému. Tento anglický autor dnes patří již ke klasikům západní filosofie, jeho dílo bylo nesčetněkrát v řadě světových jazyků vydáno a mnoho autorů se jím zabývalo. Vialatoux se ho však snaží stavět do nového světla a pomocí jeho filosofie vysvětlit předpoklady pro zrod totalitarismu ve dvacátém století. V tom spatřujeme originalitu a přínos Vialatouxovy práce. Z jeho analýzy je také patrna další skutečnost, na kterou bychom neměli zapomínat. A to že konkrétní politika a politické systémy se vždy rodí v širším filosofickém a kulturním kontextu. Joseph Vialatoux tak nás občany povzbuzuje nejen k teoretickým úvahám, ale i k aktivní osvětové, pedagogické a politické činnosti.

**Criticism of Hobbes' Political Philosophy by Joseph Vialatoux:
On the Causes of Totalitarianism in the Twentieth Century**

Keywords: Politics; Totalitarianism; Naturalism; Thomas Hobbes; Leviathan; the Social Contract; Liberty; Communism; Nazism

Abstract: In the present text, we provide a commentary on Hobbes' political theory, written by a philosopher from Lyon Joseph Vialatoux. Vialatoux attempts to place this classic philosophical concept of political power based on materialism into new contexts. He sees an analogy between Hobbes' thinking and the totalitarian systems of the twentieth century,

---

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 170–173.

Nazism and Communism. What applies to the Hobbes state – Leviathan, which is just a machine and man just part of this bureaucratic-mechanical system, also applies to all totalitarian systems that have emerged in history. Vialatoux reminds us that specific politics and political power is always born in a wider philosophical and cultural context.

Mgr. Jan Koblížek, Th.D.
Katedra filozofie a patologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
jankoblizek@seznam.cz